

Γυναίκες και Επιστήμη

Ισότητα στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ανισότητα στην επιστημονική σταδιοδρομία. Αυτή την εικόνα παρουσιάζει σήμερα η έρευνα στην Ευρώπη, παρά τις σημαντικές πρωτοβουλίες που έχουν ήδη ληφθεί για την ενίσχυση της εκπροσώπησης των γυναικών στους τομείς της επιστήμης και της τεχνολογίας, τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο.

Σύμφωνα με την πρόσφατη μελέτη της Επιτροπής "She Figures 2006", η οποία παρέχει αποκαλυπτικά στοιχεία για τη σύγχρονη θέση και τις προοπτικές των Ευρωπαίων γυναικών στην έρευνα και την επιστήμη, μόνο το 29% των Ευρωπαίων ερευνητών είναι γυναίκες. Επιπλέον, ο ρυθμός αύξησης της συμμετοχής των γυναικών στην έρευνα είναι μικρότερος από τον αντίστοιχο των ανδρών και, συνεπώς, εάν η τάση αυτή εξακολουθήσει, η ανισότητα των δύο φύλων θα ενισχυθεί τα επόμενα χρόνια.

Στο αφιέρωμα αυτό παρουσιάζεται η θέση των γυναικών στην ευρωπαϊκή έρευνα, οι προοπτικές και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στην επιστημονική τους σταδιοδρομία, τα κοινωνικά και οικονομικά ζητήματα που εντείνουν την ανισότητα, καθώς και οι πρωτοβουλίες που λαμβάνονται ώστε να ενισχυθεί η εκπροσώπηση των γυναικών, όχι μόνο στα ερευνητικά εργαστήρια, αλλά και στους φορείς που διαμορφώνουν τις πολιτικές επιστήμης και τεχνολογίας. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στη χαρτογράφηση του επιστημονικού χώρου του ελληνικού γυναικείου ερευνητικού δυναμικού, δράση που υλοποιεί το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, στο πλαίσιο του Δικτύου Γυναικών Ερευνητριών ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ.

Αυξάνονται οι απόφοιτες, παραμένει η ανισότητα

Σύμφωνα με τη μελέτη "She Figures 2006", την περίοδο 1999-2004, το ποσοστό των διδακτορικών που απονεμήθηκαν σε γυναίκες στα 25 κράτη μέλη της ΕΕ αυξήθηκε από 38% σε 43%. Ο ρυθμός της αύξησης αυτής είναι μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο που αφορά τους άνδρες επιστήμονες.

Ωστόσο, η εικόνα δεν είναι τόσο αισιόδοξη στον επαγγελματικό τομέα, καθώς, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, μόνο το 29% των Ευρωπαίων ερευνητών είναι γυναίκες. Η συμμετοχή τους αυξάνεται με αργό ρυθμό, που δεν ξεπερνά το 0,3%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες ανέρχεται σε 2%. Ειδικότερα, το ποσοστό των γυναικών επιστημόνων που απασχολούνται στη βιομηχανική έρευνα, η οποία αποτελεί τον κύριο φορέα έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης στις περισσότερες χώρες, ανέρχεται σε μόλις 18%. Στην ακαδημαϊκή κοινότητα, οι γυναίκες εκπροσωπούν το 35% των ερευνητών, ενώ μόνο το 15% από αυτές απασχολούνται σε θέσεις της ανώτατης βαθμίδας.

Όσον αφορά τη συμμετοχή των γυναικών στη διαμόρφωση και υλοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων, η μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα πως οι άνδρες έχουν μεγαλύτερο ποσοστό επιτυχίας στην εξασφάλιση χρηματοδότησης. Επιπλέον, η συμμετοχή των γυναικών σε επιστημονικά συμβούλια σπάνια ξεπερνά το 40% (σε σύνολο 17 κρατών, 2 κράτη ξεπέρασαν το 40%, 1 κράτος κυμάνθηκε από 30 έως 39%, 5 κράτη κυμάνθηκαν από 20 έως 29%, ενώ στα υπόλοιπα το ποσοστό δεν ξεπέρασε το 20%).

Πού οφείλεται, όμως, το γεγονός ότι μικρός αριθμός γυναικών

συγκριτικά με τους άνδρες ακολουθεί επιστημονική σταδιοδρομία; Σε ορισμένους κλάδους, όπως η μηχανική, το γεγονός αυτό συνδέεται με την περιορισμένη προσφορά, καθώς το ποσοστό των γυναικών απόφοιτων παραμένει χαμηλό. Σε άλλους επιστημονικούς τομείς, όμως, όπως οι ανθρωπιστικές και παιδαγωγικές επιστήμες ή οι επιστήμες της υγείας, οι γυναίκες υπερτερούν αριθμητικά των ανδρών, και, συνεπώς, η προσφορά δεν αποτελεί πρόβλημα. Αυτό που παρατηρείται είναι πως οι γυναίκες εγκαταλείπουν την επιστημονική σταδιοδρομία σε δυσανάλογους αριθμούς και σε κάθε επίπεδο.

Ένας σημαντικός λόγος που αποθαρρύνει τις γυναίκες από την επαγγελματική σταδιοδρομία σε τομείς επιστήμης και τεχνολογίας είναι ο χρόνος και η ευελιξία που απαιτούνται, τα οποία

δύσκολα συμβαδίζουν με τις οικογενειακές υποχρεώσεις. Ο συνδυασμός καριέρας και οικογένειας θεωρείται συχνά "ιδιωτική υπόθεση" για τις γυναίκες. Δεν προκαλεί έκπληξη, λοιπόν, το γεγονός ότι περισσότερες γυναίκες καθηγητές, παρά άνδρες, είναι άγαμες, χωρίς παιδιά. Οι γυναίκες που εργάζονται ως ερευνητριες στο βιομηχανικό τομέα τείνουν να έχουν λιγότερα παιδιά από ό,τι οι γυναίκες στον ακαδημαϊκό τομέα. Επιπλέον, υψηλό είναι το ποσοστό των γυναικών που, μετά την απόκτηση παιδιών, είτε εγκαταλείπουν την εργασία τους, είτε αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα εξέλιξης.

Άλλοι λόγοι που αποθαρρύνουν τις γυναίκες από την επιστημονική σταδιοδρομία είναι τα στερεότυπα για τον ανδροκρατούμενο χώρο της έρευνας, τα οποία αναπαράγονται από εκπαιδευτικούς και άλλους φορείς που επηρεάζουν τις επαγγελματικές επιλογές των νέων, αλλά και το δυσμενές εργασιακό περιβάλλον που συχνά αντιμετωπίζουν. Οι εργοδότες είναι επιφυλακτικοί στην πρόσληψη γυναικών ερευνητριών, καθώς γνωρίζουν ότι μπορεί να εγκαταλείψουν την εργασία τους, έστω προσωρινά, για λόγους μητρότητας. Οι γυναίκες αντιμετωπίζονται συχνότερα ως γραμματείς ή βοηθοί σε υποστηρικτικές εργασίες, ενώ συνήθως καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια για να αναγνωρισθεί η προσφορά τους στην έρευνα.

Οι συνθήκες εργασίας και τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την υποστήριξη της θέσης των γυναικών στην επιστήμη διαφοροποιούνται σε κάθε χώρα. Σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν θεσπιστεί μέτρα για δίκτυα γυναικών επιστημόνων, προγράμματα καθοδήγησης, πολιτικές ποσοστώσεων, κ.λπ. Ειδικότερα οι βόρειες χώρες έχουν ενσωματώσει τη διάσταση της ισότητας των φύλων σε όλους τους τομείς, ως ολοκληρωμένη προσέγγιση για την υποστήριξη των γυναικών.

Οι Ελληνίδες στην επιστημονική έρευνα

Πανεπιστημιακή εκπαίδευση

Σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας και το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (Μάρτιος, 2002) σχετικά με τις Ελληνίδες επιστήμονες, τις τελευταίες δεκαετίες έχει σημειωθεί εντυπωσιακή αύξηση του ποσοστού των γυναικών που συμμετέχουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Συγκεκριμένα, το 1969-1970 οι γυναίκες αποτελούσαν μόνο το 31,43% του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού στα Πανεπιστήμια, ενώ τριάντα χρόνια αργότερα οι γυναίκες υπερβαίνουν τους άνδρες, φτάνοντας το 2000-2001 το ποσοστό του 58,7%. Επιπλέον, οι γυναίκες αποτελούν σχεδόν το μισό σπουδαστικό πληθυσμό των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (52,9% το 1998).

Όσον αφορά τους ακαδημαϊκούς τίτλους σπουδών, οι άνδρες ερευνητές είναι συχνότερα κάτοχοι διδακτορικού (75%), ενώ οι γυναίκες κατέχουν βασικό πτυχίο (37%) ή μεταπτυχιακό τίτλο (44%). Οι γυναίκες συνεχίζουν να υπερτερούν στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, τις Κοινωνικές και Νομικές Επιστήμες και τις Καλές Τέχνες. Σημαντική είναι, όμως, και η αύξηση της συμμετοχής τους στις Φυσικές Επιστήμες (από 20,4% σε 42,64%) και στη Μηχανική (από 5,99% σε 24,73%) για την περίοδο 1971-1998.

Επιστημονική σταδιοδρομία

Θετικά βήματα γίνονται και στην επιστημονική σταδιοδρομία των γυναικών. Το ποσοστό των γυναικών σε επιστημονικά επαγγέλματα

και ανώτερο διοικητικό προσωπικό αυξήθηκε από 3,7% το 1961 σε 19,4% το 1991. Την ίδια περίοδο, το ποσοστό των γυναικών υπαλλήλων γραφείου μειώθηκε από 17,7% σε 5,8%, ενώ οι γυναίκες εκπροσωπήθηκαν και σε παραδοσιακά "κλειστά" επιστημονικά επαγγέλματα, όπως ο Δικαστικός κλάδος και το Διπλωματικό Σώμα.

Στην ακαδημαϊκή κοινότητα, οι γυναίκες αποτελούν περίπου το 1/3 του συνολικού διδακτικού προσωπικού. Το ποσοστό συμμετοχής τους είναι μικρότερο στις υψηλότερες ακαδημαϊκές βαθμίδες, ενώ ο ρυθμός εξέλιξής τους είναι βραδύτερος συγκριτικά με τους άνδρες, ειδικά όταν αυτές έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις.

Όσον αφορά την έρευνα σε δημόσιους και ιδιωτικούς οργανισμούς, το 1999, οι γυναίκες εκπροσωπούσαν το 23,9% του συνόλου των ερευνητών στις επιχειρήσεις και το 37,5% στο δημόσιο τομέα.

Συμμετοχή στη διαμόρφωση ερευνητικών πολιτικών

Από πρόσφατη έρευνα σε 18 ερευνητικά κέντρα της χώρας σχετικά με τη συμμετοχή γυναικών σε διοικητικά συμβούλια και

Βραβεία για τις "Γυναίκες στην Επιστήμη"

Μια σημαντική πρωτοβουλία για την ενίσχυση της θέσης των γυναικών στην επιστημονική έρευνα έχουν αναλάβει, από το 1998, η L'OREAL και η UNESCO. Πρόκειται για τα Διεθνή Βραβεία L'OREAL-UNESCO που απονέμονται σε 5 κορυφαίες γυναίκες ερευνήτριες από όλο τον κόσμο (εναλλάξ, τη μια χρονιά στον κλάδο των Βιοεπιστημών και την άλλη στον κλάδο των Επιστημών των Υλικών) που εκπροσωπούν τις ηπείρους: Αφρική, Ασία-Ειρηνικό, Ευρώπη, Λατινική Αμερική και Βόρειο Αμερική. Η αξία των Βραβείων ανέρχεται σε 100.000 δολάρια το καθένα και, μέχρι σήμερα, έχουν τιμηθεί 42 γυναίκες. Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλές από αυτές τις κορυφαίες επιστήμονες έχουν προταθεί για Βραβείο Νόμπελ.

Τα Βραβεία L'OREAL-UNESCO στην Ελλάδα

Θεωρώντας τη συμμετοχή των γυναικών στην επιστημονική έρευνα ως αποφασιστικό παράγοντα για την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική πρόοδο, η L'OREAL Hellas και η Ελληνική Εθνική Επιτροπή για την UNESCO ανακοίνωσαν το πρόγραμμα των ετήσιων Εθνικών Βραβείων "Για τις Γυναίκες στην Επιστήμη". Το πρόγραμμα τελεί υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Στόχος αυτής της συνεργασίας είναι η επιβράβευση νέων Ελληνίδων επιστημόνων που έχουν υλοποιήσει υποδειγματική έρευνα στο χώρο των Βιοεπιστημών και των Επιστημών των Υλικών και έχουν παραγάγει έργο με σημαντική επιστημονική αξία. Τα Εθνικά Βραβεία θα χορηγούνται σε γυναίκες ηλικίας μέχρι 35 ετών, κατόχως διδακτορικού διπλώματος, οι οποίες ασχολούνται με την επιστημονική έρευνα στον τομέα των Βιοεπιστημών και των Επιστημών των Υλικών σε Πανεπιστήμια ή Ερευνητικά Ιδρύματα της Ελλάδας.

Οι υποψηφιοί τους αξιολογούνται από Επιτροπή Κρίσης υψηλού επιστημονικού κύρους υπό την προεδρία του κ. Νικολάου Χατζηχρηστίδη, καθηγητή Τμήματος Χημείας του Πανεπιστημίου

Αθηνών και μέλους της Επιτροπής των Διεθνών Βραβείων L'OREAL-UNESCO. Οι νικήτριες των Εθνικών Βραβείων θα ανακοινωθούν την 1η Νοεμβρίου 2006, ενώ η τελετή απονομής θα γίνει στις 30 Νοεμβρίου 2006.

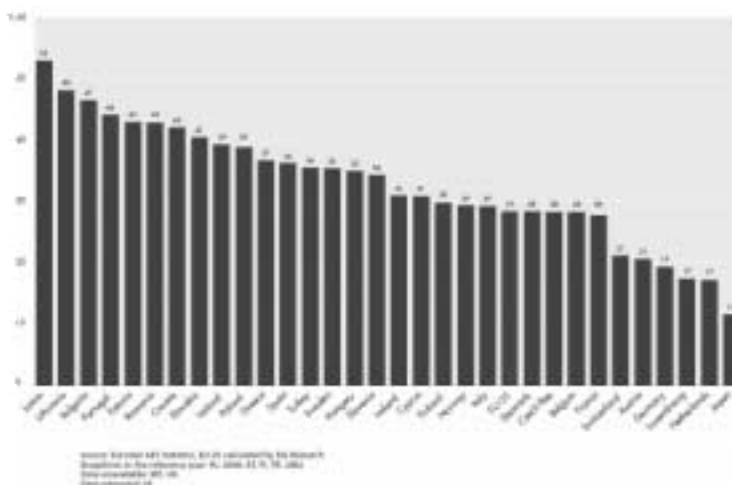
Άλλα προγράμματα της UNESCO

Εκτός από τα παραπάνω βραβεία, οι δράσεις της UNESCO για την ενίσχυση της θέσης των γυναικών στην επιστήμη και την τεχνολογία περιλαμβάνουν:

- Περιφερειακές έδρες UNESCO "Γυναίκες, Επιστήμη και Τεχνολογία" (UNESCO Regional Chairs "Women, Science and Technology") για την εκπόνηση μελετών για θέματα ισότητας στην επιστήμη, την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και τη διοργάνωση σεμιναρίων
- Επιστημονικά προγράμματα για νεαρές ερευνήτριες από την Αφρική, τα οποία υλοποιούνται σε συνεργασία με το δίκτυο "African Network of Women Scientists and Engineers", για την ενθάρρυνση της επιστημονικής σταδιοδρομίας των γυναικών
- Πρόγραμμα για τη μείωση της φτώχειας για τις γυναίκες στη Νότιο Αφρική και την προώθηση της επιστημονικής και τεχνολογικής κουλτούρας για όλους: περιλαμβάνονται δράσεις σχετικά με την επιστήμη και την τεχνολογία που βελτιώνουν τις συνθήκες διαβίωσης
- Δίκτυα γυναικών επιστημόνων και μηχανικών σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο
- Διεθνές πρόγραμμα "International Basic Sciences Programme (IBSP)" για την προώθηση της ισότιμης συμμετοχής αδρών και γυναικών σε επιστημονικά προγράμματα και οργανισμούς.

Παράλληλα, από το 2000 απονέμονται κάθε χρόνο Διεθνείς Υποτροφίες σε 15 νεαρές γυναίκες ερευνήτριες (3 από κάθε ήπειρο), που διεξάγουν διδακτορική ή μεταδιδακτορική έρευνα στον τομέα των Βιοεπιστημών. Από το 2006 η αξία των υποτροφιών διπλασιάστηκε σε 40.000 δολάρια, καλύπτοντας χρονική διάρκεια 2 ετών.

Ποσοστό γυναικών ερευνητριών στις χώρες της ΕΕ, 2003 (Πηγή: "She Figures 2006")

διευθυντικές θέσεις για τη διαμόρφωση ερευνητικής πολιτικής, τα αποτελέσματα ήταν απογοητευτικά. Ενδεικτικό είναι, δε, πως στο Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας & Τεχνολογίας (ΕΣΕΤ), το ανώτατο γνωμοδοτικό όργανο της Πολιτείας για θέματα Έρευνας και Τεχνολογίας, συμμετέχουν μόνο 3 γυναίκες στο σύνολο των 62 μελών (ποσοστό 4,8%).

Πρωτοβουλίες της ΕΕ για την ισότητα στην επιστήμη

Με αφετηρία την υιοθέτηση του Σχεδίου Δράσης "Γυναίκες και Επιστήμη – Κινητοποίηση των γυναικών με σκοπό τον εμπλουτισμό της ευρωπαϊκής έρευνας" (Women and Science Action Plan), το Φεβρουάριο του 1999, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε σειρά πρωτοβουλιών για την προώθηση των γυναικών στην επιστήμη και την εισαγωγή της διάστασης των δύο φύλων στην έρευνα.

Στο πλαίσιο αυτό, ανέθεσε στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Τεχνολογικής Αξιολόγησης (European Technology Assessment Network - ETAN) την εκπόνηση έκθεσης για τη θέση των Ευρωπαίων γυναικών στην επιστήμη και ενθάρρυνε τα κράτη μέλη να ξεκινήσουν διάλογο και ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών σχετικά με την ισορροπία μεταξύ των δύο φύλων στον τομέα έρευνας και ανάπτυξης.

Το Νοέμβριο του 1999 συγκροτήθηκε ομάδα εθνικών εκπροσώπων για θέματα πολιτικής στον τομέα "Γυναίκες και Επιστήμη", γνωστή ως Ομάδα του Ελσίνκι (Helsinki Group on women and science), για τη συστηματική παρακολούθηση της συμμετοχής των γυναικών στην ευρωπαϊκή έρευνα. Η Ομάδα δημοσίευσε, τον Ιούνιο του 2002, την πρώτη έκθεση για τις σχετικές πολιτικές των κρατών μελών και των συνδεδεμένων κρατών, ενώ, αργότερα, συνέβαλε σημαντικά στη σύσταση εθνικών επιτροπών για την πολιτική σχετικά με τις γυναίκες και την επιστήμη, καθώς και στη διαμόρφωση της σχετικής πρωτοβουλίας ERA-NET "Women in Science policies".

Το 2001, συγκροτήθηκε η επιτροπή εμπειρογνομόνων WIR (Women in Industrial Research) για την ανάλυση και τη διαμόρφωση προτάσεων σχετικά με τη θέση των γυναικών στη βιομηχανική έρευνα. Ακολούθησε η ομάδα εμπειρογνομόνων Enwise

(ENlarge Women In Science to East) με αντικείμενο τη μελέτη των συνθηκών εργασίας των γυναικών επιστημόνων στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης και τα κράτη της Βαλτικής.

Το 2005 ξεκίνησε η λειτουργία της Ευρωπαϊκής Πλατφόρμας για τις Γυναίκες Επιστήμονες (European Platform for Women Scientists, EPWS). Πρόκειται για έργο που συγχρηματοδοτείται από το 6ο Πρόγραμμα Πλαίσιο για την Έρευνα, με προϋπολογισμό 2 εκατ. ευρώ για 28 μήνες. Στόχος είναι η δικτύωση και η σύνδεση των γυναικών επιστημόνων με τους φορείς που είναι αρμόδιοι για τη διαμόρφωση πολιτικής για την έρευνα, ώστε να "ακουστεί η φωνή τους" και να ληφθούν μέτρα για την ενίσχυση της επιστημονικής τους σταδιοδρομίας.

Το ζήτημα των γυναικών στην επιστήμη έχει ήδη ενσωματωθεί και στα Προγράμματα Πλαίσιο για την Έρευνα της ΕΕ, αφενός, με προσκλήσεις υποβολής προτάσεων για έργα με αντικείμενο "Γυναίκες και Επιστήμη", και, αφετέρου, με την αύξηση των γυναικών που συμμετέχουν ως συντονιστές έργων, αξιολογητές προτάσεων, μέλη επιτροπών, κ.λπ. Σχετικές μελέτες και εκθέσεις, όπως η "She Figures", δημοσιεύονται σε τακτική βάση.

Δίκτυο ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ: η ελληνική πρωτοβουλία για τις γυναίκες και την επιστήμη

Ακολουθώντας τις ευρωπαϊκές τάσεις, η ελληνική Πολιτεία αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για να ενσωματώσει τη διάσταση της ισότητας των φύλων στην επιστημονική και τεχνολογική πολιτική και την υποστήριξη της συμμετοχής του γυναικείου ερευνητικού δυναμικού σε ερευνητικά προγράμματα.

Κύρια δράση της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας, στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος "Ανταγωνιστικότητα", είναι η χρηματοδότηση της λειτουργίας του Δικτύου Γυναικών Ερευνητριών ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ. Το έργο οφείλει την ονομασία του στην Περικτιόνη την Αθηναία που έζησε τον 5ο αιώνα π.Χ., Πυθαγόρεια φιλόσοφο, συγγραφέα και μαθηματικό με ιδιαίτερες επιδόσεις στη γεωμετρία και την αριθμητική και μητέρα του Πλάτωνα, τον οποίο μύησε πρώτη στη φιλοσοφία και τα μαθηματικά.

Στόχος του Δικτύου, που έχει προϋπολογισμό 440.204 ευρώ, είναι η δημιουργία ενός περιβάλλοντος "ίσων ευκαιριών" στην έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη. Το Δίκτυο συνεργάζεται με την ΕΕ και τα κράτη μέλη για την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών.

Στο Δίκτυο ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ, που συντονίζεται από τη ΓΓΕΤ, συμμετέχουν γυναίκες επιστήμονες διεθνούς κύρους, από όλες τις περιφέρειες της χώρας, που δραστηριοποιούνται σε πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα και ιδρυτήματα, δημόσια διοίκηση, επιστημονικές οργανώσεις, δίκτυα και επαγγελματικούς συλλόγους.

Στο πλαίσιο του Δικτύου, προωθούνται μέτρα για την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση του γυναικείου ερευνητικού προσωπικού, την ενίσχυση της συμμετοχής των γυναικών σε όλα τα στάδια της διαμόρφωσης και υλοποίησης ερευνητικών προγραμμάτων.

των, την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στις πολιτικές έρευνας και ανάπτυξης, καθώς και τη συνεργασία με αντίστοιχα δίκτυα στην Ευρώπη, τη Μεσόγειο, τα Βαλκάνια και τη Μαύρη Θάλασσα.

Οι δράσεις του Δικτύου περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την εκπόνηση επιστημονικών μελετών, την καταγραφή στατιστικών στοιχείων, την παρακολούθηση δεικτών, την αξιολόγηση της ερευνητικής πολιτικής, τη διαμόρφωση καλών πρακτικών, τη δικτύωση, την πληροφόρηση και την ευαισθητοποίηση για θέματα ισότητας στο χώρο της έρευνας και της τεχνολογίας. Ήδη εκπονείται μελέτη από το ΕΚΤ με θέμα τη χαρτογράφηση του γυναικείου ερευνητικού δυναμικού, ενώ σύντομα θα προκηρυχθεί μελέτη με θέμα "Η Ελληνίδα ερευνήτρια στη βιομηχανική έρευνα και καινοτομία".

Σημειώνεται πως η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας προωθεί τη συμμετοχή των γυναικών σε επιστημονικές δραστηριότητες και με οριζόντιες δράσεις του ΕΠΑΝ, όπως η ενίσχυση γυναικών επιστημόνων – επιχειρηματιών για την ανάπτυξη spin-off εταιρειών η προμηθευτική σε ερευνητικά προγράμματα, κ.ά.

Το ΕΚΤ χαρτογραφεί το χώρο των γυναικών επιστημόνων

Στο πλαίσιο του Δικτύου ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ, το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης έχει αναλάβει και υλοποιεί το έργο "Χαρτογράφηση του Επιστημονικού Χώρου του Ελληνικού Γυναικείου Ερευνητικού Δυναμικού". Το έργο αφορά την ποσοτική και ποιοτική καταγραφή της κατάστασης των Ελληνίδων ερευνητριών που απασχολούνται σε ΑΕΙ και Ερευνητικά Κέντρα και την αποτύπωση της συμμετοχής τους σε κέντρα λήψης αποφάσεων.

Μέσω ειδικά διαμορφωμένου ερωτηματολογίου και προσωπικών συνεντεύξεων με προεπιλεγμένο δείγμα ερευνητριών επιχειρείται η ποσοτική και ποιοτική καταγραφή των ερευνητριών, η εξαγωγή χρήσιμων στατιστικών αποτελεσμάτων και η επισήμανση ειδικών παραμέτρων που προσδιορίζουν την επαγγελματική τους εξέλιξη και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν.

Επιπλέον, θα καταγραφούν πιλοτικά οι μεταπτυχιακές διατριβές που έχουν εκπονήσει γυναίκες σε θέματα φύλου, οικογένειας, εργασίας, πολιτικής και ισότητας, ενώ προβλέπεται και η

συγκρότηση ελληνικής βιβλιογραφίας και διεθνούς αρθρογραφίας στην ειδικευμένη θεματολογία από Ελληνίδες ερευνήτριες την πενταετία 2001-2005.

Η συγκέντρωση των παραπάνω στοιχείων και η παραγωγή δεικτών αναμένεται να συμβάλει στην αξιολόγηση της θέσης και της εξέλιξης των ερευνητριών του δημόσιου τομέα και στη δυνατότητα σύγκρισης με διεθνή δεδομένα. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συμμετοχή των ερευνητριών σε ανώτερες επιστημονικές και διοικητικές θέσεις, στη διαχρονική επαγγελματική τους εξασφάλιση και εξέλιξη, στη διασπορά τους κατά επιστημονικό κλάδο, στη σχέση μεταξύ της επαγγελματικής τους ιδιότητας και του ρόλου τους στην οικογένεια, στην ιεράρχηση των προβλημάτων του εργασιακού περιβάλλοντος, στις μισθολογικές ανισότητες και στην επάρκεια του συστήματος αξιολόγησης.

Οι δείκτες και τα στατιστικά αποτελέσματα που θα παραχθούν με την υλοποίηση του έργου θα χρησιμοποιηθούν ως μέσο εκτίμησης των διακρίσεων μεταξύ των δύο φύλων. Το έργο αναμένεται να ολοκληρωθεί το 2007.

Γυναίκες και Επιστήμη - Στατιστικά στοιχεία για την Ελλάδα

Ποσοστό επιστημόνων και μηχανικών στο σύνολο του εργατικού δυναμικού (2004)

Γυναίκες: 1,3%   Άνδρες: 2,9%

Ποσοστό γυναικών ερευνητριών στο σύνολο των ερευνητών (2003): 37%

Ρυθμός αύξησης ερευνητών (1999-2003)

Γυναίκες: -1%   Άνδρες: -4%

Απασχόληση γυναικών ερευνητριών ανά κλάδο (2003)

- Πανεπιστήμια, ΤΕΙ

Γυναίκες: 7.567 (37%)   Άνδρες: 12.940 (63%)

- Δημόσιος ερευνητικός τομέας

Γυναίκες: 1.176 (39%)   Άνδρες: 1.851 (61%)

- Επιχειρήσεις/Βιομηχανική έρευνα

Γυναίκες: 1.599 (35%)   Άνδρες: 3.012 (65%)

Διασπορά γυναικών ερευνητριών ανά κλάδο (2003)

Πανεπιστήμια, ΤΕΙ: περίπου 70%

Δημόσιος ερευνητικός τομέας: περίπου 20%

Επιχειρήσεις: περίπου 8%

ΜΚΟ: περίπου 2%

Γυναίκεα συμμετοχή στον ακαδημαϊκό τομέα (2004)

Βαθμίδα Α: 11,3%

Βαθμίδα Γ: 31,9%

Βαθμίδα Β: 22,7%

Βαθμίδα Δ: 39,4%

Σε όλες τις βαθμίδες: 29%

Women and science (European Commission – DG Research)

http://ec.europa.eu/research/science-society/page_en.cfm?id=3197

Women & Science - Statistics and Indicators (DG Research)

http://ec.europa.eu/research/science-society/women/wssi/index_en.html

Women & Science: Latest Statistics and Indicators – She Figures 2006

http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/she_figures_2006_en.pdf

Women in Science & Technology - the Business Perspective

http://ec.europa.eu/research/science-society/pdf/wist_report_final_en.pdf

Women in Science & Technology - the Business Perspective 4000kb

http://europa.eu.int/research/science-society/pdf/documents_women_sec_en.pdf

European Platform of Women Scientists

<http://www.epws.org/>

Gender Equality - Gender Mainstreaming - Activity and Progress Reports (European Commission)

http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/gender_mainstreaming/activity_reports_en.html

UK Resource Centre for Women in Science, Engineering and Technology (SET)

<http://www.setwomenresource.org.uk/>

Women and Science - UNESCO

<http://www.unesco.org/science/women>

Διεθνή Βραβεία "Για τις Γυναίκες στην Επιστήμη"

<http://www.forwomeninscience.com/>

Γυναίκες και Επιστήμη (ΓΓΕΤ)

http://www.gsr.gr/default.asp?V_ITEM_ID=993

Δίκτυο ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ (ΓΓΕΤ)

http://www.gsr.gr/default.asp?V_ITEM_ID=4665

Συνέντευξη με τη Δρα Εύη Σαχίνη, Προϊσταμένη Τμήματος Ανάπτυξης Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ)

▼ Το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης έχει αναλάβει και υλοποιεί, στο πλαίσιο του Δικτύου ΠΕΡΙΚΤΙΟΝΗ, το έργο "Χαρτογράφηση του Επιστημονικού Χώρου του Ελληνικού Γυναικείου Ερευνητικού Δυναμικού". Ποια αναμένεται να είναι η συμβολή του έργου στην προώθηση της ισότητας για τις Ελληνίδες ερευνήτριες;

▲ Το έργο που ανέλαβε το ΕΚΤ αφορά τη συγκέντρωση πρωτογενών στοιχείων για την ποσοτική και ποιοτική απεικόνιση της κατάστασης των Ελληνίδων ερευνητριών στα ΑΕΙ και τα Ερευνητικά Κέντρα. Η συλλογή ποσοτικών στοιχείων γίνεται με ερωτηματολόγιο που απευθύνεται στο σύνολο των ερευνητριών, ενώ ποιοτικά στοιχεία συγκεντρώνονται με τη διεξαγωγή προσωπικών συνεντεύξεων. Ο σχεδιασμός της έρευνας έγινε με τρόπο ώστε τα στοιχεία να μπορούν να αξιοποιηθούν διαχρονικά, εξυπηρετώντας πολλαπλούς στόχους. Αυτή είναι και η διαφορά του έργου σε σχέση με όσα έχουν υλοποιηθεί μέχρι σήμερα.

Για τη διαμόρφωση της μεθοδολογίας και των ερωτηματολογίων λήφθηκαν υπόψη οι δείκτες που πρέπει να εξαχθούν και που πρέπει να είναι ανάλογοι με αυτούς που καταγράφονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, π.χ. στην έκθεση "She Figures". Τα αποτελέσματα του έργου θα δώσουν αφενός τη δυνατότητα σύγκρισης της κατάστασης των Ελληνίδων ερευνητριών με την κατάσταση στην υπόλοιπη Ευρώπη και, αφετέρου, θα αξιοποιηθούν ώστε να στηρίξουν πολιτικές της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας σχετικά με την ενίσχυση των γυναικών στον ερευνητικό τομέα.

Τα τελευταία χρόνια το ΕΚΤ κάνει μια συστηματική προσπάθεια συλλογής και οργάνωσης στοιχείων για την έρευνα και την τεχνολογία στην Ελλάδα. Η επεξεργασία και ο συνδυασμός αυτών των στοιχείων, αξιοποιώντας σύγχρονα συστήματα, μπορούν να δώσουν απαντήσεις σε σύνθετα ερωτήματα. Προς αυτή την κατεύθυνση υλοποιείται και το συγκεκριμένο έργο για τη συμμετοχή των Ελληνίδων επιστημόνων στον ερευνητικό ιστό της χώρας.

▼ Πώς εκτιμάτε τη θέση των γυναικών ερευνητριών στην ελληνική κοινωνία;

▲ Είναι γεγονός πως οι Ελληνίδες επιστήμονες υστερούν στα ποσοστά συμμετοχής σε ερευνητικές δραστηριότητες και στην ανάληψη θέσεων ευθύνης. Αυτό αντανάκλασε την υστέρηση στην ανάπτυξη της χώρας σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και τα εγγενή χαρακτηριστικά της κοινωνίας μας για τη θέση της γυναίκας και τις πολιτικές υποστήριξής της.

Τα μέτρα που λαμβάνονται για την ενίσχυση των γυναικών, όπως για παράδειγμα η ποσόστωση, είναι μεν σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές πολιτικές, δεν αρκούν ωστόσο για μια πολιτική ίσων ευκαιριών. Οι ίσες ευκαιρίες για τη γυναίκα ερευνήτρια συνδέονται με όλους τους ρόλους που καλείται να παίξει, για τους οποίους απαιτείται ένα ευρύτερο υποστηρικτικό περιβάλλον που θα της επιτρέψει να εξελιχθεί.

Το υποστηρικτικό περιβάλλον δεν αφορά μόνο το περιβάλλον εργασίας, αλλά και την οικογένεια και τα παιδιά. Εάν η γυναίκα δεν έχει διευκολύνσεις όπως παιδικούς σταθμούς, οικονομικές ενισχύσεις, κ.ά., δεν μπορεί, για παράδειγμα, να ακολουθήσει τα ωράρια που απαιτεί η έρευνα και, ιδιαίτερα, οι θέσεις ευθύνης. Αυτός είναι και ο λόγος που παρουσιάζεται το παράδοξο

να υπάρχουν περισσότερες γυναίκες πτυχιούχοι και λιγότερες εργαζόμενες στην έρευνα.

▼ Πώς εξηγείτε το γεγονός ότι ενώ όλο και περισσότερες γυναίκες ολοκληρώνουν διδακτορικές σπουδές σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, δεν υπάρχει αντίστοιχη αύξηση της απασχόλησής τους στη δημόσια και ιδιωτική έρευνα;

▲ Υπάρχει πράγματι ένα παράδοξο. Σύμφωνα με τις στατιστικές, οι γυναίκες εισάγονται στα πανεπιστήμια σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες, με καλύτερη σειρά και σε τμήματα με μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας εισαγωγής. Αποφοιτούν επίσης με καλύτερους βαθμούς, ενώ όλο και περισσότερες συνεχίζουν σε μεταπτυχιακές και διδακτορικές σπουδές. Την περίοδο αυτή, όμως, συνήθως, δεν έχουν οικογενειακές υποχρεώσεις.

Από τη στιγμή που αποκτούν οικογένεια, η κατάσταση αλλάζει και το σύστημα χάνει πλέον την ισορροπία του. Φυσικά, αυτό έχει να κάνει και με τις προσωπικές επιλογές του καθενός, τις προτεραιότητές του και τα πράγματα που θυσιάζει. Σε άλλες χώρες, πιο ανεπτυγμένες κοινωνικά, οι γυναίκες έχουν περισσότερες επιλογές, καθώς το κοινωνικό περιβάλλον διευκολύνει το συνδυασμό των ρόλων τους.

▼ Ποια μέτρα εκτιμάτε ότι πρέπει να ληφθούν για την άρση των ανισοτήτων και την προώθηση ίσων ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών στην έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη;

▲ Προς το παρόν, υπάρχει η ποσόστωση για την παρουσία γυναικών σε ερευνητικά προγράμματα και έργα, σε διοικητικά συμβούλια, κ.λπ. Πρόκειται για ένα εργαλείο που, σε κοινωνίες όπως η ελληνική, μπορεί να βελτιώσει μεσοπρόθεσμα το θέμα της ανισότητας, χωρίς όμως να το λύσει. Η ποσόστωση αποτελεί ένα έμμεσο, κατά κάποιο τρόπο εξαναγκαστικό, μέτρο ώστε, σε αρχικό στάδιο, να διαμορφωθεί ένα σημείο ισορροπίας στη συμμετοχή ανδρών και γυναικών στην έρευνα. Το μέτρο αυτό όμως δεν μπορεί να εφαρμόζεται σε μόνιμη βάση. Τα μακροπρόθεσμα μέτρα που απαιτούνται για την άρση των ανισοτήτων αφορούν, όπως ανέφερα και προηγουμένως, τη διαμόρφωση ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος για τη γυναικα επιστήμονα.

▼ Πώς σχολιάζετε τον περιορισμένο αριθμό των γυναικών που συμμετέχουν στο Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Τεχνολογίας;

▲ Θεωρώ, λαμβάνοντας υπόψη και τα σχόλια των ερευνητών, πως το Εθνικό Συμβούλιο Έρευνας και Τεχνολογίας δεν έχει αντιπροσωπευτική συγκρότηση. Η διαπίστωση αυτή έγινε, βέβαια, εκ των υστέρων. Η εκπροσώπηση των γυναικών δεν νομίζω ότι εξετάστηκε κατά τη διαμόρφωση του Συμβουλίου. Το ΕΣΕΤ είναι ένα σημαντικό όργανο, τόσο λόγω του αντικείμενου του, όσο και λόγω της θέσης του στον ερευνητικό χάρτη της χώρας. Σε κάθε περίπτωση, λοιπόν, θα πρέπει να συμπεριλάβει περισσότερες γυναίκες.

